

MINTAQADA “MEHMONDORCHILIK KLASTERI”NI MEXANIZMINI ISHLAB CHIQISH.

Jasur Berdiyev

QarMII “Biznes va innovatsion menejment”

kafedrasi katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mintaqa mehmonxona xo‘jaligining mehmondorchilik xizmatlarini amalga oshirishda xizmat ko‘rsatuvchi subyektlar bilan shartnoma asosida faoliyat ko‘rsatganda ma’lum samaradorlikka erishish va mintaqada “Mehmondorchilik klasteri” tashkil etish samarali ekanligi asoslangan.

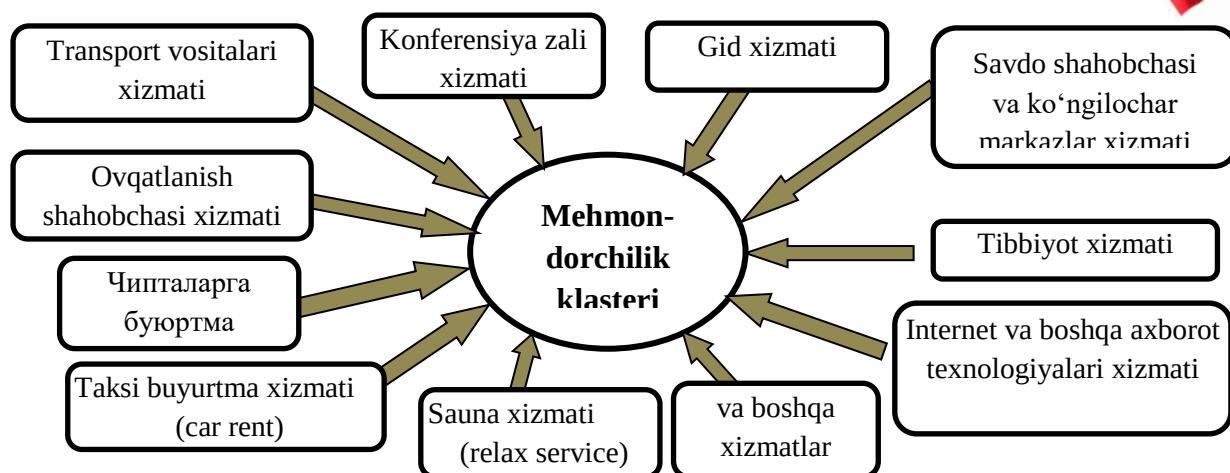
Kalit so‘zlar: mintaqa, mehmonxona xo‘jaliklari, mehmondorchilik klasteri, mehmonxona xujaliklarida samaradorlik, moddiy-texnika asoslari, investitsiya

Mehmondorchilik xizmatlarini amalga oshirish xizmat ko‘rsatuvchi subyektlar bilan shartnoma asosida faoliyat ko‘rsatgandan ko‘ra, turli mulk shaklidagi “Mehmondorchilik klasteri”i ancha samarali. Bunga nisbatan esa xususiyl mulkka asoslangan “Mehmondorchilik klasteri” eng samarali ekanligi aniqlandi. Buning ketma-ketligi quyidagi rasmda keltirilgan (1-rasm).

Ko‘rinib turibdiki, mehmonxona xo‘jaligining mehmondorchilik xizmatlarini amalga oshirishda xizmat ko‘rsatuvchi subyektlar bilan shartnoma asosida faoliyat ko‘rsatganda ma’lum samaradorlikka erishiladi. Ammo ushbu usulga nisbatan turli mulk shaklidagi “Mehmondorchilik klasteri” ancha samarali ekanligi aniqlandi. Tadqiqot davomida ushbu klasterga nisbatan xususiyl mulkka asoslangan “Mehmondorchilik klasteri” eng samarali ekanligi aniqlandi.

Mintaqada mehmondorchilik klasteriga qanday xizmatlarni kiritish lozimligi ham tanlab olindi. Chunki, bunday xizmatlarni ko‘rsatuvchi subyektlarning aksariyat qismi hozirgi paytda asosan o‘z mulkiga tayangan holda har biri alohida faoliyat ko‘rsatadi. Shu tufayli mazkur xizmatlar turiga qanday xizmatlarning kirishini aniqlash ham muhim masalalardan biridir. Kuzatuvlarimiz ko‘rsatdiki, mehmondorchilik jarayonida ko‘rsatiladigan xizmatlarning asosiy elementlari quyidagi yo‘nalishlardan iborat ekan. Bularning o‘zaro bog‘liqligi quyidagi rasmda keltirildi (1-rasm).

Mazkur rasmda mehmonlarga ko‘rsatiladigan deyarli barcha xizmatlarning turlari keltirilgan. Tadqiqot jarayonida ushbu xizmatlarni ko‘rsatuvchi subyektlar turli mulk egalari bo‘lgandagi holati va bir kishiga qarashli xususiyl mulkka asoslangandagi holati qiyosiy tahlil qilindi.

1-rasm. Mehmondorchilik klasterining tashkiliy tuzilmasi

Tahlil natijalari ushbu xizmatlar bir kishining mulki bo'lganda turli mulk egaligiga nisbatan nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy jihatdan ham samarali ekanligini ko'rsatdi. Chunki har bir xizmatni ko'rsatuvchi subyekt mehmonxona buyurtmasiga asosan xizmat ko'rsatganda xizmatning tannarxiga o'zining foydasini va boshqa to'lovlarni kiritgan holda qo'shib hisoblaydi va mos ravishda ushbu qiymat mehmonxonadan yoki mehmonlarning o'zlaridan undirib olinadi. Agar ushbu xizmatlar mehmonxonaning o'z ixtiyorida bo'lsa, faqat tannarxini to'laydi, qolgan qismi mehmonxonaning o'ziga foyda bo'lib qoladi. Natijada mehmonlarga ko'rsatiladigan xizmat turi ham juda arzonaga tushadi. Bu esa turistlarning o'zlariga ham foyda bo'ladi, yo'llanma narxi arzonlashadi va mos ravishda ijtimoiy samaradorlikni ta'minlaydi. Turistlarni jalb qiladigan yana bir omil – yo'llanma narxining nisbatan arzonligidir. Ammo kelgandan keyin turli xizmatlarni ko'rsatish orqali ko'proq mablag'ini olib qolish masalasi o'ta muhimdir (1-jadval).

Jadvaldagi ma'lumotlarning hisob-kitobi quyidagicha amalga oshirildi. Masalan, mehmonxonaga qo'yilgan investitsiyaning umumiy samaradorligini va unga ta'sir etuvchi omillar hajmini aniqlashda quyidagilarni ko'rish mumkin. Mehmonxonaga kiritilgan investitsiyaning umumiy samaradorligini va unga ta'sir etuvchi omillar hajmini aniqlash orqali mehmonxona qancha daromad olishi mumkinligi qiyosiy o'rganildi. Mehmonxonaga kiritilgan investitsiyaning 130000 mln so'mi 2023 yilga to'g'ri keladi va mehmonxona xo'jaligida investitsiya samaradorligi, ya'ni bir so'm qo'yilgan investitsiyaga to'g'ri keladigan umumiy tushum, ming so'm jami 162,0 ming so'm daromad keltiradi. Mehmonxonaga qo'yilgan investitsiyaning 1,0 mlrd. so'm investitsiyaning xodimlar bilan taminlanganligi 5,3 kishiga to'g'ri keladi (1-jadval).

1-jadval

“Sayohat” nomli mehmonxonaga qo‘yilgan investitsiyaning umumiy samaradorligini va unga ta’sir etuvchi omillar hajmini aniqlash hisob-kitobi¹

T/r	Ko‘rsatkichlar	O‘tgan yilda 2022	Hisobot Yilida 2023	Farqi (+,-)	O‘zgarish sur‘ati, foiz
Mehmonxona xizmatlari bilan bog‘liq hajm ko‘rsatkichlari					
1.	Mehmonxona xo‘jaligi tomonidan ko‘rsatilgan xizmatlarning umumiy hajmi, mln.so‘m	350	450	100	128,5
2.	Mulkdor tomonidan qo‘yilgan investitsiyaning umumiy hajmi ² , mln. so‘m.	13000	13000	0	100
3.	Hisobot davrida xizmat qilingan (mehmonxonaga joylashtirilgan) mehmonlarning o‘rtacha soni, kishi	1400	2000	600	142,8
4.	Mehmonxonada umumiy joylar soni, ta	66	66	0	100
5.	Mehmonxonada band bo‘lgan xodimlarning o‘rtacha soni, kishi.	6	7	1	116,6
6.	Bir yilda mehmonlarni qabul qilish quvvati, kishi (4q*360 kun)	23760	23760	0	100
7.	1 ta mehmonga to‘g‘ri keladigan o‘rtacha tushum, ming so‘m. (1q:3q)	250	225	25	90
8.	Mehmonxonada 1 ta o‘ringa to‘g‘ri keladigan mehmonlar soni, kishi (3q:4q)	21	30	9	142,8
9.	1 ta xodimga to‘g‘ri keladigan umumiy joylar soni, ta (4q:5q)	11	9	2	81,8
10.	1,0 mlrd. so‘m investitsiyaning xodimlar bilan taminlanganligi, kishi	4,6	5,3	7	115,2

¹ Мазкур жадвал “Турон” номли меҳмонхонанинг (номи ўзгартирилиб берилмоқда) икки йиллик маълумотлари асосида тузилди.

² Инвестицияларнинг қийматиға меҳмонхонаға қўйилган инвестициянинг дастлабки қиймати ва кейинги таъмирлаш билан боғлиқ харажатларнинг ҳам қўшилиб бориши инобатға олинди.

	(5q:2q).				
11.	Mehmonxona xo'jaligida investitsiya samaradorligi, ya'ni bir so'm qo'yilgan investitsiyaga to'g'ri keladigan umumiy tushum, ming so'm (1q:2q)	0,02	0,03	0,01	150

Mehmonxonaning ovqatlantirish hisobidan turistik xizmat hajmi bir kunda z marta ovqatlantirganda faqat nonushta qildirganiga nisbatan 5,5 marta ($950,4 / 162,0$) ko'pligini ko'ramiz. Ushbu yo'l bilan turizmning yalpi hududiy mahsulotdagi (YAXM) va mamlakat yalpi ichki mahsulotdagi (YAIM) ulushi ortib boradi. Agar bunga boshqa xizmatlarni ham qo'shadigan bo'lsak, turizmda yaratilgan YAIMning hajmi real olib qaralganda bugungi kunda ham ancha yuqori ekanligini ko'rish mumkin.

Savdo shoxobchasi ham ijaraga berilgan yoki mulk egasi tomonidan tashkil qilingan bo'lishi mumkin. Agar ijaraga berilsa, mehmonxonaning daromadi faqat ijara haqidangina iborat bo'ladi. Bu bizning misolimizda 85,0 ming so'mni tashkil qiladi. Agar mehmonxonaning o'zi savdoni tashkil qilsa barcha oborotni o'zi kirim qiladi. Bu holda o'rtacha tushum 2145,0 ming so'mga teng bo'ladi. Bu ijara haqiga nisbatan 25,2 marta ko'p demakdir.

Internet va boshqa axborot texnologiyalarini ko'rsatuvchi xizmatlarning bugungi kunda ahamiyati beqiyos. Shu tufayli har bir turistda unga katta ehtiyoj bor. Agar ushbu xizmatni mehmonxonada tashkil qilib, faqat binoni ijaraga bersa, bir kunda o'rta hisobda 85,0 ming so'm foyda qiladi. Agar ushbu xizmatni mehmonxonaning o'zi tashkil qilib, pulni umumiy g'aznaga tushirsa, ushbu xizmatning bir kunlik foydasi 160,0 ming so'mga teng bo'ladi.

Ko'rinib turibdiki, xususiy mulkka asoslangan "Mehmondorchilik klasteri"da barcha foyda so'mmasi turli mulkdagi subyektlarni birlashtirish evaziga tashkil qilingan "Mehmondorchilik klasteri"ga nisbatan 10 barobardan ko'proq foyda qilar ekan. Agar bizning tavsiyalarimiz amaliyotga joriy qilinsa, xususiy mulkka asoslangan "Mehmondorchilik klasteri"da juda katta foydaga erishi mumkinligiga shubha bo'lmaydi. Chunki turizmda yaratilgan mahsulotlarning real baholanishini ta'minlaydi va mos ravishda mamlakat YAIMdagi ulushining oshib borishiga sabab bo'ladi. Zero, hozirgi paytda turizmda yaratilgan ko'pgina mahsulotlar boshqa sohalarida (ovqatlanish, savdo, madaniy, maishiy kabi xizmatlar tarkibida) hisob-kitob qilinmoqda.

ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Abdukarimov I.T., Pardayev M.Q., Isroilov B.I. Korxonaning iqtisodiy salohiyati tahlili. Monografiya. – T.: “Iqtisodiyot va huquq dunyosi” nashriyot uyi, 2003. – 256 bet.
2. Pardayev M.Q., Abdukarimov I.T., Isroilov B.I. Iqtisodiy tahlil. O'quv qo'llanma. – T.: “Mehnat”, 20004. – 488 bet.
3. Savdo iqtisodiyoti muammolari. O'quv qo'llanma. /prof. M.Q.Pardayevning umumiy tahriri ostida. – T.: “Iqtisod-moliya”, 2016. – 504 bet. va h. k.
3. Berdiyev J. Q. (2023). STRATEGIC MANAGEMENT OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM AS AN ECONOMIC DIAGNOSTIC OBJECT. *Academia Science Repository*, 4(04), 159–166. Retrieved from <http://academiascience.com/index.php/repo/article/view/356>
4. Berdiyev, J. . (2023). EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES IN THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP. *Евразийский журнал академических исследований*, 3(2 Part 3), 87–92. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/ejar/article/view/10395>
5. Berdiyev, J. (2022). MINTAQADA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI. *Евразийский журнал академических исследований*, 2(11), 832–835. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/ejar/article/view/5193>